
Levende om samspill og selvopplevelse

BOKOMTALER

”Vi tror at du er den rette vedkommende for å omtale denne boken,” var meldingen fra Tidsskriftet. ”Tja,” tenkte jeg. ”Jeg som helst unngår å lese familieterapilitteratur. Det er så slitsomt å se at tusenårige filosofiske problemer får sin endelige løsning for et år eller to, det er heller ikke beroligende når disse løsningene foregis å etterleves i behandlingen.”

Men fordommer stemmer sjelden. Forfatternes prosjekt dreier seg om å klargjøre et grunnleggende tema innen klinisk psykologi og psykiatri. De ønsker å overskride en ensidig individualpsykologisk eller ensidig systemteoretisk forståelse av selvet og relasjoner. Forfatterne fremhever en både/og-forståelse: Både relasjonelle helheter og individenes subjektive perspektiver er relevante. Mer konkret presenterer de William Sterns utviklingsmodell som et slikt både/og-perspektiv. I de første måneder og år av barnets liv fremtrer ifølge Stern fem selvområder med tilhørende relasjonsområder: det gryende selvet, kjerneselvet, det subjektive selvet, det verbale selvet og det narrative selvet. Disse oppstår i rekkefølge, men omfatter hverandre og fortsetter å fungere livet ut.

I mesteparten av boken søker forfatterne å vise hvordan Sterns begreper kan anvendes i forståelsen av kliniske fenomener. Først drøftes selvbegrepet og begrepet om intersubjektivitet. Deretter følger mer klinisk orienterte kapitler: hva det vil si å forstå hverandre på et følelsesmessig nivå, sammenhengen mellom terapeutiske narrativer og levd erfaring, nøkkelmetaforer og familiepremisser, Sterns selvområder som modell for arbeid med ungdom, forholdet mellom søsken og Sterns utviklingsmodell som bidrag til å forstå og behandle spiseforstyrrelser. Til slutt kommer mer teoretisk pregede kapitler om involvert (”opplevelsesnær”) tenkning i terapi, forholdet mellom psykoanalyse og familieterapi, vitenskapsteoriens relevans og relasjonsforståelse og etikk.

Forfatterne klarer å løfte opp og holde fast ved sin grunnleggende problemstilling om samspill og selvopplevelse gjennom hele boken. Overføringen av Sterns modell til en terapeutisk sammenheng utgjør et originalt og engasjerende bidrag. Problemstillingene fremkommer og belyses gjennom gode og realistiske kliniske eksempler. Eksempelvis er det virkelig morsomt å lese Rolf Sundets fortellinger fra arbeid med ungdom. Dette er terapi uten slips og duft av etterbarberingsvann. Levende ser jeg for meg de tre guttene i en av fortellingene. De prøver å ta seg inn på kontoret samtidig, med stor

fysisk intensitet, for så å sette seg med fingrer og hender som rastløst vandrer rundt. Dette kan betraktes som forsøk på å oppnå det Stern kaller selvkoherens i form av kroppslig helhet og sammenheng.

Gode eksempler er også utgangspunktet i de teoretiske kapitlene. I hverdagserfaringen trer filosofien frem. Relevante filosofiske forståelser av intersubjektivitet (Buber, Husserl og Merleau-Ponty) gjengis og drøftes. Det er imidlertid uheldig at et språkanalytisk perspektiv er lite fremtredende, både eksplisitt og implisitt, i forhold til disse allmenne begrepene. Det henvises til Ludvig Wittgensteins bemerkning at et ords mening er dets bruk i språket, men likevel reproduseres måter å snakke om fenomenene på som inneholder misforståelser av disse. Dette gjelder eksempelvis måter å snakke på som innbefatter ”forestillingen om den indre prosess” som Wittgenstein brukte mye av boken *Filosofiske undersøkelser* til å bekjempe. Det at noe ikke er umiddelbart tilgjengelig eller ikke blir forstått, blir uten videre omtalt som noe indre (side 56). Følelser blir omtalt som en substans som skjerper oppmerksomheten mot den indre verdenen så vel som mot omverden (side 75). Likeledes reproduseres ukritisk Sterns uheldige formulering ”representasjoner av interaksjoner som er generalisert (RIGs)”. Dersom man sier at noe er generalisert, så forteller eller forklarer det ikke noe i tillegg til å si at det er representert. Derimot befestes forestillingen om en indre substans.

En annen bekymring: I kapitlet om vitenskapsteori fremheves at objektivitetskravet har et etisk grunnlag. Det er et krav om å representere noe mer enn sitt eget, private ståsted når man presenterer noe som kunnskap. Imidlertid forblir betydningen av objektiv kunnskap om virkningen av ulike terapiformer uavklart i boken. Eksempelvis er det så langt dokumentert at kognitiv terapi er mer virksom enn andre terapiformer i forhold til bulimi, men dette berøres ikke i Astri Johnsens kapittel om spiseforstyrrelser. Man kan få inntrykk av at Sterns modell er et tilstrekkelig grunnlag for terapi. Jeg tenker at et mer fruktbart og desentrert perspektiv ville være å vise hvordan Sterns modell kunne utfylle og spesifisere dokumenterte terapiformer.

Kombinasjonen av en stort sett ryddig behandling av grunnleggende temaer og klinisk innsiktsfullhet gjør at boken bør konkurrere godt på markedet i forhold til annen litteratur om tilsvarende temaer. Språket er enkelt og forståelig. Boken kan leses med utbytte både av allment interesserte, studenter, og fagpersoner.

AsleHoffart

Modum Bads Nervesanatorium

Vikersund og Psykologisk institutt

Universitetet i Oslo

Publisert: 30. august 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 5. september 2026.